

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 98.

GISBORNE.

MEE 1936.

TE HINENGARO O TE MAORI.

I te otinga o te ao me ona mea katoa ka hanga te tangata i hanga kei to Te Atua te ahua. Ko te take ko tetahi ranei o nga take i rite ai te tangata ki te Atua na te mea he hinengaro to te tangata. I whakawhiwhia ai te tangata ki te hinengaro kia mohio ai ia ki te tika ki te pai — kahore he karatehe e mohio ki te tika ki te he ranei. Ko te tangata te tahi o te ao.

Ko te hinengaro e rite ana ano ki te tinana o te tangata, ki te kore e whakamahia, ki te kino ranei nga kai kaore e pakari kaore e tupu pai.

Ko nga uaua o te tangata e whakamahia ana ka rarahi, ka maro, ka pukupuku, a e kiiia ana e te Pakeha rere ke nga roro o te tangata i whakaakona o te tangata matau, i nga roro o te tangata kuare; ko to te tangata matau i tuwhekewheke, ko to te tangata kuare i maheni tonu. He rereke ano to te hoihoi roro i to te tangata. Ma te whakamahi ka kaha ai te hinengaro, ara ma te korero pukapuka, ma te whika ma te whakaaro. Ki te kino ki te he nga kai ma te tinana ka kaha-kore te tinana, ka pangia e te mate, waihoki he penei ano te ahua o te hinengaro, ki te whangaia ki nga whakaaro kino, ki nga mea kuare, pouauu, ka kaha-kore ka kore e hihiko ki te wehewehe i te he i te tika; i te pono, i te teka. I nga ra o nehera, he maha nga mea e puta tonu ana hei whakamahi i te hinengaro o te Maori; i te mea kahore i mohiotia te wa e huaki mai ai te tauu, i noho mataara tonu te tangata, i whakaaroaro tonu tona ngakau ki nga mea e kaha ai ia, e au ai ranei tana noho; i hanga he pa mona, i ata tirohia te wahi hei turanga mo tona pa, i ata waihangaia hoki tona pa tuwatawata; he mea

ata hanga, he mea whakairo tona whare i mahi ai tona hinengaro. I whakapono ano hoki te Maori ki nga mea e kore nei e ahei te tangata o enei ra te whakapono.

I te taenga mai o te Pakeha ka whakaakona ki te kura, ka whakaamahia te hinengaro o te Maori ki te whakaaro, a ka tupu. Kua eke etahi o tatou tamariki ki nga turanga tino teitei o te Pakeha, kua puta i nga whakamatautauranga tino kaha a te Pakeha. Kua kitea e au ko nga iwi e kaha ana te kura e kaha ana te whakapono kei runga ake i nga iwi e pupuri tonu ana i nga tikanga maori, ara he nui ke ata te hihiko o nga whakaaro o te hinengaro, a e ana ki nga tikanga ki nga korero, ki nga mahi, ki nga whare, ki nga kakahu, ki nga tinana te painga ara te nuinga o te iwi hanga hoki nga mea torutoru e mahi ana i te kino.

I te mea kua maha nei nga tau i noho ai tatou i waenganui i te Pakeha, i whakaakona ai tatou i nga kura, i noho ai i roto i te whakapono — ko te tikanga inaianei kia pakari te hinengaro o te Maori, kia kaha e whakaaro kia whangainga ki nga kai kino ki nga mea pouauu, kia kaha e whakatutuatia.

Ko nga rongo mai o te iwi Maori i enei ra he tohunga, i kiiia e Apirana Ngata e rite ana ki tetahi mate uruta kua pa ki te Maori. Ko tetahi kino mai o enei mahi tohunga, haunga ia te pehi i te whakapono, engari he whakatutua, he whakataurekareka i te hinengaro o te Maori, he whakahoki whakamuri. Ka nui nga tohunga kua puta i enei ra. Ko Wereta ma te whakapakau i nga ringaringa ka ora ai, a whakaponohia ana, ko Pari Rekena ma tana moe i nga wahine ka ora ai, whakaponohia ana, ko Hikapuhi ma te kupu kau ma te waipiro ka ora ai nga mate katoa whakaponohia ana, a

ko Karepa he tapeakara nei tona, i whakaponohia ano a inaianei he poropiti, kei runga ake i enei katoa e ai tana kupu he teina ia no Ihu Karaiti, ka ora ia ia nga mate katoa, hei te 25 o nga ra o Hune nei hariru ai ia ki a Kingi Eruera ki Turanga, e hanga ana e ia he whare e £3,000,000 te utu a, aue! e nga atua me nga ika nonohi, kei te whakaponohia ano e etahi tangata, kei te tautokona. He aha ra te mutunga o tenei mahi. Na te kaha o nga hinengaro o enei tangata i whakatobunga ai i a ratou, engari he hinengaro hianga, tuihanga, maminga, ko te mate ia kei nga hinengaro o te huanga e whakapono ana ki e: ei mahi kei te heke o ratou hinengaro ki te kuaretanga, ki te pouautanga, a i te mea e tupu ana tenei mahi e horapa ana, hei whakaitutua hei whakawairangi i te hinengaro o te Iwi Maori katoa. Ki te kino nga kai ka maua te puku, ka ruakina mai ki waho, nana noa te hinengaro kaore e aue i te mamaetanga i te weriweri o nga kai e whangainga ana ki a ia. Ka taunga pea ia!

HE TAUNAHA.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.

E HOA, mau e panui atu nga kupu i raro iho nei.

I te mea kaore ano kia hakirikiri noa i a au te taunaha a nga iwi o te motu mo te Maehe e heke iho nei no reira e nga iwi e nga hapu me nga tangata o rotou, te iti te rahi, he whakaatu tenei ki a koutou, hei nga ra o Maehe te tau 1907 ka tu te hui ki Pakirikiri mo te whakaarahanga o te kohatu o Heta te Kani a Takirau. Tera e whakaturuturia te tino ra.

He Pao, koi ponana te rere a Maehe naku te parani kua mau ki runga e au,

Heoi

Na TEOTENE PITAU.

HE PANUI.

KEI a matou etahi Katikihama he akoranga ma te Tamariki me Nga Inoi mo nga Ratapu Ki te whakaatu mai tetahi minita ana e hiahia ana he tukua notia atu.

“NOHO PUAPUA I TE AO, HE AHA TE KAI?”

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.

TENA koa te haere na ki nga iwi Maori e noho nei i Niu Tireni, e mau atu nei i nga rongopai i nga rongokino, a e whakaoho nei i te iwi Maori kia takatu kia tumanako tonu mo te riri ka tata te taia; ina ra i kitea iho nei ki nga korero o te Pipi Nama 96 te whai-korero a te Pitimia ki nga tangata mo te aroha, no reira he whakatauki: — “Noho puapua i te ao he aha te kai?” Mate kotaha mate kotaha tu noa ana nga turanga i Kaiti ka ngaro Riri-hape, e tu ki runga kei mate a tarakihiki kee engari kia mate a ururoa, e pai ana he ika nui te mango e horo nei i te whenua. “Tera pea ka patai te kai korero, me pehea te tu ki runga? ae, E pehea ana koia o koutou whakaaro ki nga whakahanga a te tangata, e kongo nei tona ngakau kia taua ki te iwi Maori, ka mate nei i te ture Muru Whenua a te Kawanatanga? Mehemea e kore taua e whakaaro ki aua whakahanga, ka tatura tenei whakatauki, “Noho puapua i te ao he aha te kai?” E ki nei hoki ia me tino whakawhiti ki tawahi ki te titiro i te Tiriti a te Kuini i hainatja; tuarua, kia kohia he moni hei whakawhiti i tenei takakarua, engari ka hoki mai ano te uauatanga o te take tuarua ki a taua ki te iwi Maori, penei ka mate aururoa tatou, tena ko te takataka noa iho i Niu Tireni maua (ka mate a tarakihiki); heoi pea te tangata e whiwhi ki te whakaaro ake ko Apirana Ngata. E kore enei korero e waiho hei patu taringa a kua e tatu atu ki tetahi whihei taunga mo te whakaaro e taetae ai tenei putake, ara, e kore e taetae i te wa poto nei te whakahuihui nga iwi o te motu kia kotahi a kia korero mo te take a te tangata e tangi nei kia taua ki te iwi Maori. Mehemea he whiwhi to taua i te ture nei ka taetae noatia atu me penei: (1) Me whakawhiti he tangata kia toru kia wha ranci, (2) Me kohi he moni e rua hereni ma te tangata kotahi. Me pehea ra tona mahinga? Me penei pea, me whai komiti tena iwi tena iwi puta noa nga iwi e noho nei i Aotearoa (me te Waipounamu), a ma aua komiti e whakahohoro te kohinga o te moni, a ma te Pipi e tohu he ra tuturu e noho ai aua komiti me te ra hoki hei whakahuihui i te moni e kohia, me te tangata hei pupuri i aua moni. Ehara e te Pipi i te mea koia nei he otinga mo tenei putake, kei tau te mea pai.

Heoi

E. M. Kipa.

Waimarama.

4/16/06.

WHAI-KORERO A APIRANA NGATA

WAI-O-MATATINI, WAIAPU.

HANGERE 12, 1906.

KI TE ROPU AHUWHENUA O NGATI-POROU.*Te reanga.***E Tama ma! e Hine ma! Tena koutou.****VI.--NGA TARU KIKINO.**

Ka tae rawa atu he whiriwhiri ma to koutou ropu ki nga ture e mana i tenei wa mo nga taru kikino. He huarahi aitia tenei mo nga whenua, i te mea kua whakawhiwhia e te ture te mana ki te Minita Maori ki te tangata ki te tuku atu ki te rihi i nga whenua Maori e ngaromia ana e nga taru kikino, ko nga kai-tiroiro a te Kawanatanga hei whakaatu i te kaha kore o nga Maori ki te whakapau.

Kei o tatau aroaro ena mea e takoto ana, engari ko aku kupu kua tuhia e au ki raro i te whakaupoko mo nga mahi paamu.

Ko te kupu hei whakatakoto ma to koutou ropu i konei mo nga taru kikino me ahua ata ki te putake mai o etahi o nga taru tino whakaribariba e haere ana mai i roto i nga purapura karaihe koroa e ruia ana ki nga ngakinga. Ko te tino aitia tenei ka pa ki nga whenua o Waiapu. Engari te tataranga, te tumatakuru e matauria ana te patu. Ko nga kooti tauhou a te pakeha me era atu taru kaore e taea te mahi.

Ko toku whakaaro kei te Paremata tonu te ngoikore mai i mua. Kaore i te tiakina nga patiki karaihe no reira nga purapura i mua atu o te tapahanga. Kia kore mai i reira ka whakamau ai i te kupu ara i te tiwhikete ki te tangata nau e karaihe, ka whakaue mai kia tapahia hei purapura hoko. Me whakatakoto e to koutou ropu tetahi kaupapa ka tuku ki nga Kaunihara pakeha kia tautokona, kia tae atu ai ki te Kawanatanga ka ngawari.

Ko te mea tika ia mo roto o Waiapu ko te whakatakoto patiki karaihe ma tatau ma nga Maori i nga raora nei, kia iti ai te karaihe e hoko mai i waho.

VII.--NGA HUARAHI MAHI WHENUA.

Ka tae tenei kei te take e tumanako nui ana te tangata, ki te hua nui mo nga mahi

a o koutou ropu, ara ki te mahi paamu. Kei raro i tenei kupu nga whakaaro maha noa atu. Mehemea au kaore i kite e takoto nui ana tenei kaupapa i roto ia koutou i enei ra ka taha nei, a i o koutou hoa kei era atu wahi o te metu e noho ana, kua ngohe noa atu ra oku whakaaro mo nga whakahaere whenua Maori; notemea kua mohio-tia ahakoa pehea te whai kaore he tutukitanga pai. Ko tenei kua noho nui te whakaaro o ia hapu kia mahi i tona whenua, o ia tangata kia whiwhi i tetahi wahi whenua hei mahinga mana, kia whiwhi hoki i nga huarahi awhina e taea ai e ia te mahi.

Mehemea kei raro i o tatau ringa te whenua e takoto topu ana, e watea ana i nga hiabia maha o te iwi kainga, e watea ana hoki i nga whakarururu a te ture, tera tatau e ata kotikoti noa, ka wehe ma ia tangata, ma ia ropu ranei e hiabia ana; tera e pototo te whakaro e whaiti te mahi ko te tono anake kia puare mai nga huarahi awhina. Ko tenei kei te takoto he te nuinga o nga whenua. Tuatahi, kei te papatipu te nuinga o nga wahi e hiabiatia ana. Tuatua no te tokomaha nga whenua. Tuatoru kei runga e takoto ana nga ture maha. Tuawha kei te toe mai ma te Paremata tetahi mahi nui ki te wewete i nga huarahi e puta ai nga hiabia.

Tirohia i te tuatahi ko nga wahi kua kootitia e mau nei ano kia tatau. Ko te nuinga o ena he taonga na te tokomaha kei runga, ko a tatau teihana hipi e whakahaere nei. Kei te pai ena mo enei ra tata nei i te mea kaore he maharahara mo ratau ka riro i nga ture kino.

VIII. NGA PAAMU HIPIA NGATI-POROU.

Engari ahakoa ena, kanui te mahi kei te takoto ki te whakatikatika i nga huarahi whakahaere, ki te hanga he tikanga e taea ai te whakawhaiti ona tu raruraru. Ko tetahi take nui e pa ana ki nga teihana, maku e whakatakoto atu hei tiroiro ma to koutou ropu. Ko tona hangaitanga ia me whakatakoto ki te aroaro o te Komiti pue te iwi nui tonu o ia teihana o ia teihana. He penei taku whakaaro kua tipu nga teihana nei, kua whai taonga a runga na te tokomaha o Ngati-Porou, kua mama te nuinga i nga taumabatanga, kua iti haere nga mahi ki runga. Kei te rapa tatau he huarahi e taea ai era atu o nga whenua o Ngati-Porou te mahi, e taea ai te ngakau ahuwheua o nga ropu taitamariki te

awhina te whakatutuki. Kei te rapa tatau i te puna moni, kei te whakamanawa atu ki te Kawanatanga anake. Ki au nei anei tonu tetahi puna moni tutata, kei o tatau ringa tonu e mau ana, ko nga tuara pakari o enei o o tatau whenua kua pai nei. E tono ana au ki nga teihana a Ngati-Porou, a i te tuatahi ki nga mea i pa atu ai au ki te whakahaere kia tapae mai i o ratau teara hei whakawaha i tetahi kawenga moni i tenei wa ano, hei whakahirihiri i enei whakaaro whakatupu hou. E kore e taetae te tono kia tuku tinana moni mai ratou. Engari kia wai hoko to ratau kaha hei whakamana e riro mai ai tetahi moni kia £5,000 tae atu ki te £10,000 i tenei tau ano; kia whakaritea etahi tau kia 5 tae atu ki te 7 hei maunga mo tera taumaha i runga ia ratau, heoi ma ratau e utu ko nga itarata i roto aua tau. Tera hoki i roto i aua tau kua whakahaerea aua moni ki runga ki etahi whenua hou, i runga i te mahi paamu, pau rawa ake nga tau kua rahi nga wahi hou kua oti, kua nuinga taonga kei runga hei puna mo nga mokete, hei tinata hoki ki te whakahaere i nga moni na nga teihana i utu. He huarahi poka tata tenei ki te tabua moni, e mahi rawaho ana i te Parematata, e mahi tonu ana i runga ia tatau. Ko te mea nui ko te whakaaro rite i nga Komiti whakahaere i nga whenua ara i nga teihana; ko te whiwhi hoki i tetahi pakeha, kamupene ranei hei homai i te moni mo tena wa roa. Ka hoatu tenei take me nga whakamarama a waha kia koutou hei tiroiro.

Ko etahi o nga whenua e toe nei me mahi huihui ka taetae ai; i te nui rawa o nga tangata ki roto i nga karaati, ko te kore e rawe ki te tuku ki te rihi i te kore kainga ke mo te iwi, hei oranga mo nga hoiho. Ko ena me paamu huihui. Tera ano nga wahi e rite hei tuku, wahi ririki i roto i aua tu whenua ki etahi o te iwi kainga tonu mo nga mahi miraka, whakatipu pikaokao. Ko te huarahi pai tenei mo te nuinga o nga raorao o roto i Waiaapu kia tekilianatia, te 20 eka ahu atu ki te 30 ka rihi kia tatau ano. Kia pai ai te mahi wehe-wehe a te tangata. Ko etahi wahi ka rawe hei purapura karaihe, hei whakatipu oti hai hoko, hei whakatipu rakau hua ranei; ma reira ano hoki taetae ai te hoko te whakatipu nui i te poaka.

Engari ko te huarahi ki enei hiahia ki taku titiro me ma roto anake i te kaporeihana, ka maraana ai nga Komiti ki te ata wehe i nga wahi hei tuku ki runga i nga rihi peni i enei i runga ake nei, me nga wahi hei rahui hei malinga kai, hei takanga hoiho.

Ko nga wahi kei te karauna karaati o nga wahi ngahere e tika ana kia whakahaerea tonutia i tenei wa he tikanga, mehemea e hiahia ana kia paamutia, kia rihihia ranei ki a tatau Maori ano, e rua nga huarahi, me rihi hangai tonu ki nga tangata e hiahia ana, me whakakaporeihana ranei ka riro ai ma te Komiti e rihi. Me tuku e te Komiti i runga i te teneta ki nga mema o te ropu, ki nga tangata ano ranei kua taunaha i tera wahi.

Ko nga whakatikatika mo te kaporeihana e mahi i roto i enei ra i runga i te tono mai a te Pirimia, me wahi kia oti tonu i roto i tenei Parematata, ara kia wetekia atu ki waho nga Apika Kawanatanga; kia whakahokia mai ano ki nga Komiti te kaha o nga whakahaere. Ma tatan tabi tena e mahi.

Ki taku titiro ko te huarahi e mama ai nga mahi whenua me haere ropu kia tokotoru kia tokowha ranei tangata ki runga i ia whenua i ia whenua i runga i te huarahi rihi. He nui te 1000 eka whenua ma te tokowha tangata hei oranga mo ratau me a ratau tamarii. Ehara hoki i te mea e whaia ana kia pera rawa to tatau whiwhi ki te moni. Me atua atu i te oranga iti, kia taea tera ka taetae ai hoki nga oranga rarahi; kei te wa taetae a tatau uri, engari ko te kaupapa o te mahi, o te whakapuranga taonga, o te whakaepa taonga kia takoto atu tenei whakatipuranga.

Ki te ata whakariteritea nga ropu i nga tangata e matatau ana ki nga mahi whenua, ara ki te tope rakau, ki te hanga taiapa, ki te whiu whiu hipi me era atu mahi e mahia nei e koutou me o tatau rangatira pakeha, he mama hoki nga mahi o te whenua, ka ahua iti ano e taka atu ma te moni e awhiha. Mehemea ka whakamanawa ki te moni anake hei mahi mo ia mahi mo ia mahi, kaore e oti, kaore hoki e kua he ahuhenua, engari he whakakii noa i te whenua mo etahi atu tangata totika. Ko te wahi nui o tenei kaupapa ko te ora tinana e puta mai i runga i te mahi o te tinana o te tangata, i te kimi a tona ake hinengaro, i te kawae motuhake o tona kaha, ka tipu ia hei tangata, ka tipu hoki te iwi hei iwi kaha.

Kaore ano i ata tau i te whakaaro nga huarahi tika mo tenei wahi o te kaupapa. Koia i tika ai kia whai ropu whiriwhiri, whakamatakitaki i nga whakaaro, hei roto i nga kimihainga e kitea ai etahi kupu ka whakatakoto. Ko te nuinga hoki o te kaupapa kei te whanga ki nga whakatikatikanga ture na reira i uaua ai te whakatakoto tikanga hei tinana tonu i tenei wa.

E hiahia ana au kia rongu whanui i te reo o te iwi e hiahia ana ki tenei take, me kore i roto ia ratau etahi whakaaro hei whakamarama i te huarahi tona awhina i te Kawanatanga, i o tatau hoa pakeha hoki.

Heoi nga take nunui e taea i tenei wa.

- (1). Ko te whakakotahi i nga teihana a Ngati-Porou e tika ana hei puna i tetahi moni nui hei timata mahi ki nga wahi hou o te takiwa, ki nga wahi ranei e maharahaatia ana tera e taka ki raro i te muru a te Kawanatanga.
- (2). Ko te whakakaupapa i tetahi pitihana ki te Paremata kia whakamaramatia nga take o nga whenua e taea ai e nga ropu Maori te mahi, e taea ai ranei te rihi ki te Maori e taea ai hoki e nga Maori e hiahia ana ki te mahi paamu te awhina ki te moni.
- (3). Ko te whiriwhiri ko te whakatakoto tikanga e taea ai te whakaako nga huarahi mahi whenua ki te iwi Maori.
- (4). Ko te whakatakoto kaupapa whakati-katika mo te ture me nga ruuri kaporeihana.
- (5). Ko te uiui haere ki nga peeke moni, ki nga kamupene, ki nga pakeha rangatira, me kore e marama mai ia ratau etahi huarahi moni ngawari ki runga ki nga whenua Maori.

IX.—ME WHAKAARO TE MAHI WHENUA.

Haunga hoki te kore moni, he mate nui rawa tera; ko tetahi taimaha o ta tatau take ko to tatau kuare. Ko te kaha tinana me whakaae kei a tatau tera. Ko te maramatanga ki ona tini raweke o te mahi paamu, kaore rawa ia tatau. A ka timata nei tatau ki tera mahi, heoi te maramatanga kei te nuinga o nga Maori o to tatau robe nei, ko nga pitopito o nga mahi e hopukia ana mai i runga i te mahi ki a tatau pakeha. Na reira e tika ana kia kaha te tautoko a to koutou ropu kia whaia nga huarahi e whiwhi ai te Maori ki te maramatanga, hei apiti ki te hao a tona puku, ki te kaha o tona tinana.

Nga huarahi whakaako.

- (1). He tika kia tonoa mai ki to tatau robe nga Kai-tohutohu a te Kawanatanga, nga tohunga o i a wehenga o ia wehenga o te mahi whenua.
- (2). Kua e mangere ki te haere ki nga kai-nga o o tatau hoa pakeha i te wa e mahi ana nga hipi ki te matakitaki i te iwi tohunga ki tana mahi e mahi ana.
- (3). Me kaha te tono a tenei ropu kia tukutukua etahi o nga tamariki o te takiwa ki nga paamu a te Kawanatanga, ki runga ranei ki nga paamu a nga pakeha ako ai i ia momo mahi, i ia momo mahi, hei kawae mai ki muri ki te kainga.
- (4). Me whakaaro nui tenei ropu kia tu ki te robe o Waiapu nei tetahi kura mahi paamu. Ko te nuinga atu o tena take waiho mo tetahi wa.

Ka mutu nga take e maharaha ana i tenei wa hei whakatakoto atu ki mua i to koutou ropu. He nui rawa, otira e mahi ana i te huarahi hei haerenga mo nga wawata me nga tumanako. Mehemeca ka ea ana ia koutou te hahue iti, he tino taonga ki te iwi.

Me apiti atu e au ki muri nei e rua nga kupu. Ko te kaupapa o te tika ko te whaka-pono; kei wareware rawa tena i te ropu taitaimariki. Me tipu mai i reira nga mahi. Ko te rua, ko te tino hoariri o te tika kei to tatau robe, e kai ana i nga whakaaro totika, e ranipatu ana i te kaha tinana, e whakaware ana i nga mahi tika, e whakapau ana i te tauna ko te waipiro. Hoatu ano tenei ki roto ia koutou whiriwhiri katoa, a kei mou mou mahi noa koutou.

Heoi, kia ora

Na to koutou pononga i runga i te mahi

A. T. NGATA.

HE MATE URUTA.

I TE uinga a te pakeha ki a Apirana Ngata i tona whakaaro mo nga mahi tohunga i waenganui i te Iwi Maori ka mea ia he mate tenei kua pa ki te Maori—he mate rere, heoi ano te tikanga pai me waiho noa iho, kia pau te kaha o tana mate, a hei te oranga o te hunga i pangia e kore e pangia i muri atu.

E whakaae ana matou ki tenei kupu he mate nui tenei kua pa ki te Maori—he mate uruta, kei te toha haere. No enei tau tonu i ungtutu tonu ai te puta o taru nei o te tohunga. He tokomaha nga tohunga o mua atu i a Wereta, no Wereta rawa katahi ano ka hapainga. I kaha ai te aru o te tangata i a Wereta na tana kinga he mana Atua kei a ia, he mana mahi merekara. I hapainga tenei tangata e nga rangatira, e nga mema o te Paremete, i hoatu he taonga mana, he hoiho reihii. Muri tata tonu iho i a Wereta ko Karepa muri tata iho i a Karepa ko Pari Rekena, te puru o Waikato, muri tata iho i tenei ko Hikapuhi he wahine tenei, no te Arawa, i timataria tana mahi ki Heretaunga engari i te mea kua kinongia te ingoa nei a tohunga ka kii ia e ana akonga he "neehi," ara he wahine tiaki turoro. Ko te tino rongoa a tenei he waipiro, ko tenei te rongoa mo nga mate katoa, he parani "tiri ta" (Three Stars). Koia nei te parani tino kaha atu a te pakeha, he ahi tonu, whakananu ai te pakeha ki te wai ka kai ai, tena ki te "neehi" ka inumia wai-maorititia. Hei tapiri mo te parani ko te kupu kia ora kia ora. I tukituki nga rongoa o "neehi" i roto o Turanga nei mo tana whakaoranga i tetahi rangatira o konei, na te kupu noa na te parani ka ora. Mo tana karaihe parani me te kupu whiwhi ana tenei wahine ki te £10, te haerenga ngaro tonu atu no muri ka mate tana turoro. Ko te ingoa noa o te nanakia wahine nei i "neehi" ko ana mahi ia kahore i rite ki ta te neehi. E ki ana a Wi Pere he mahi

maori, ko te atua o Hikapuhi ko Makawe. Ko tenei wahine no te rangai tonu o Wereta o Karepa, o Pari Rekena.

HE POROPITI NO TUHOE.

E tarawa tonu ana te ingoa o te "neehi" i runga i nga ngutu o te tangata ka whakaete he tetekura ke—he poropiti no Tuhoe, ko Rua Tapu te ingoa. E 33 nga tau o tenei tangata ko Maunga Pohatu te kainga. I tae mai ano ki Turanga nei ki te kuti hipi: i tae ano ia ki te Rongopai, i ki he mea tono mai ia na Ihowa. Kaore nga tangata i whakarongo. No tona hokinga ki te kainga ka whakaatu ko te teina ia o Ihu Karaiti, e 9 nga tau i whakahaputia ai a te Karaiti (he korero hou tenei) waihoki e 9 ano nga tau i noho-puku ai ia, a katahi ano ka whakaatu i a ia ahakea he aha te mate. I tona putanga ki Opotiki ki Whakatane oho ana te Maori ka aru i a ia. I whakaaturia e ia hei te te 25 o nga ra o Hune nei ka tae mai ia ki Turanga nei a ka hariru ia ki reira ki a Kingi Eruera VII, a hei reira ka hanga tetahi whare mona e £3,000,000, te utu. I te kitenga o Rua ka hui te tangata ki a ia ka penei ia ka tutuki ta tona ngakau i wawata ai, a he tika tana whakaaro he iwi poanau te Maori. I runga i tenei whakaaro ka takahia e ia nga tapuae o Wereta ara ka haere ki te whakamatakita ki haere i a ia ki etahi iwi me tearu ano tona iwi i muri i a ia, ka haerea ki te Wairoa. Te taenga ki Waikaremoana, ka whakanoatia ara ka meinga kia kore e kino a muri ake nei, no te taenga ki te Wairoa kaore i manakitia, hoki ana ki Maunga Pohatu. Kei te taria tona taenga mai ki konei a te 25 o nga ra o Hune: ko te pirihiama pea e hariru ki a ia, ko te whare toru miriona ko te herehere, ko nga tangata e whakapono ana ki a ia e tuku ki te whare porangi ki reira noho ai, kia ora ra i te mate uruta ka tuku ai ki waho.

Ko nga tangata o te Poari Whenua o Ikaroo ko Mr. Kensington (Kehingitana) raro-hekeretari o te Tari Whenua, ko Tiati Eteka, raro-hekeretari mo nga mea Maori, ko Rupuha Hianga o Porangahau.

NGA PIKAUNGA KI PONEKE.

TENA KOE! Tenei etahi pitopito korero e tika ana hei panui atu ma ta tatou pepa. No te wa i tu ai au mo te rohe pooti o Te Tai Rawhiti i runga i te karanga a te iwi ka whakaaro au kia hoki ano au ki nga marae katoa o Te Tai Rawhiti haere ai i mua mai o te Paremata, a i tuku kupu au ki nga iwi kia noho marana tera au kei te haere.

Na te nui tonu o nga raruraru ka taka mai mo waenganui o Aperiti nei au timata ai te haere. Tenei kua takahi mai i Waiapu ma Tikirau ki Tarakeha. Ka wehea atu i reira te rohe o Horouta. Kotahi te take whanui kei te whakahaere e nga hapu mai Tikirau, ki Tarakeha, ara, ko te whakariterite rawaho i nga rohe o nga wehewehenga nunui o ratou whenua papatipu. Kua rite ezei, a kua tukua he tono ki te Timuaki o nga Kai-Ruuri kia hanga he tikanga e taea ngawaritia ai enei whenua te ruuri. Kei te ongaonga mai te whakaaro i te taumaha o te whenua i tenei mahi i te ruuri, oira ki te whakaa o tera e oti pai enei whenua, e mahia ngawaritia, ina tukua tooputia atu ki te ringa o te Timuaki Kai-Ruuri. Ko te nui o te whenua e tata ana ki te 200,000 eka—he papatipu toitu, katahi ano ka whakaatia kia maanu i runga i te ruuri i te whakawa. He whenua e pai ana te nuinga mo nga mahi whakatupu kararehe, he ngawari nga awa, he pai te takoto o nga whenua, e anga ana ki te tuaraki.

Kei te kaha te tumanako kia honoa enei whenua i nga taumahatanga i rongo ai era atu wahi o te motu i te manaa. Ko te kaupapa i whakaae ai nga hapu nei kia kotia o ratou whenua, ko te ahu whenua kia tau ai nga take e marama ai te mahi a nga hapu i o ratou wahi.

TE WHAKATOHEA ME N'AWA.

No nga ra timatanga o Mei nei ka eke mai au ki tenei waka kia Matatua, tuatahi mai kia te Whakatohea, tuarua kia Ngatiawa. Tera ano a ratou na take i whakawhiwhi mai ki au—he take e pai ana hei hari ki Poneke, ko te nuinga he take e ahu tonu ana ki nga Kooti Whenua Maori. Kei Whakataane ka kotia taku tira e te poroaki a te Pirimia kia tae ki Nepia ki te uiuinga mo Te Aute me era atu kareti Maori. He nui taku pouri mo te tupono o tenei raruraru nui, te tae au ki a Tuhoe, te ata tutuki te whakataki atu i etahi hapu o Ngatiawa, me nga hapu o Te Arawa i te taha moana. Haere tika tonu mai i Whakataane ki Rotorua.

He nui nga take a Ngatiwhakaue raua ko Tu-hourangi i toku mai ai, a tenei e whakawaha nei. Tenei ra kei te haere taumaha i nga mate whanui o nga iwi, i nga mate takitahi. He matua ra e te iwi ki te whiwhi mai etahi o nga take. I au tonu e haere ana ki te tiroiro i nga takiwa kia kite tinana i nga hapu. E toe ana te haere ko roto o Turanga ahu atu ki te Wairoa me te upoko o te ika. Tera e whakama-tau sia tae ki te Wairoa i roto i enei ra.

Heoi ra

Na to hoo

A. T. Ngata.

Akarana, Mei 11, 1906

TAURUNGA I TE IWI MAORI.

KAUTI O WAIAPU.

I te tau 1901: Tane 1170, wahine 1114; awhekaihe e noho Maori ana, tane 108, wahine 82; huinga 2474. I te tau 1906: Tane 1233, wahine 1132; awhekaihe, tane 143, wahine 103; huinga 2611, ara 137 te pikinga i nga tau e rima, ara, e tata ana ki te 6 i roto i te 100. I te tau 1901 e 59,606 nga hipi a nga Maori i te Kauti o Waiapu, 1625 nga kau, 7610 nga poaka. I te tau 1906 e 73,431 nga hipi; 3196 nga kau; 8196 nga poaka.

KAUTI O KUKI.

I TE tau 1901, te tokomaha o nga Maori hui atu ki nga awhekaihe 1803, tane 692, wahine 713; awhekaihe tane 77, wahine 51. I te tau 1906, tane 965, wahine 704; awhekaihe tane 54, wahine 36, hui katoa 4756, ara, e 44 te hekenga i roto i nga tau e 5. I te tau 1901, ko te nui o nga hipi a nga tangata o te Kauti o Kuki 18,090, i te tau 1906, 15,385, ara, 2705 te hekenga.

E 90,000 eka o Whanganui e hokona ana ki te Kawangatanga i runga i ta te Kawangatanga wariu.—Na Timi Kara i tono kia hokona.

KOTAHITANGA O TE AUTE.**NGA MOTINI I WHAKAAETIA.**

1. Na Terei Ngatai i motini, na A. T. Ngata i tautoko:

Ko te mahara a tenei Hui kua tae tenei ki te wa tika hai whakawhanuitanga i te kupapaa o tenei Kotahitanga, kia uru mai ai ki roto nga tikanga topu katoa e tika ana, e kaha ana ki te mahi i nga tikanga katoa e tipu ai te ora mo te iwi Maori; a i runga i tenei huarahi e tika ana kia whakaturia tetahi komiti hei banga i tetahi kaupapa hou, a ko nga mema mo taua komiti ko Revs. Chatterton, Bennett, Te Tatana, Tomoana ko Ngata.

Menemana (1) (A kia whaimana ratou ki te apiti atu i etahi ingoa mo tenei komiti) a me takoto mai ta ratou ripoata ki te araro o tenei hui i te 2 o nga haora i te Taite te 28 o Tihema 1905.

2. Na te Tatana i motini na Tereni Ngatai i tautoko:

He motini na te Henore na te Hekeretari o te Kotahitanga, me whakatu tetahi komiti ko nga mema ko Tiatetene, Peneti, Ngata M.H.R., Paraire Tomoana, Ngatai me te Kaimotini, hei ripoata mo runga i te ahuatanga o te PIPIWHARAUROA, a he mea hei whiriwhiringa ma ratou enei:

- (1) Kei te pai ranei ki nga tangata te Pipi, kaore ranei. Mehemea kaore, he aha i kore ai?
- (2) E hapa ana ranei te Pipi i nga tikanga a Katahitanga koia nei hoki te mangai o tenei Kotahitanga.
- (3) Me aha he tikanga hei mahinga ma ratou hei hiki ake i tenei pepa i roto i nga whakaaro o te iwi.

Ko te ripoata me tuku e tenei komiti ki tenei huihuinga.

(3) Na Pohau Eribana i motini, na Rongo i tautoko:

Kia tonoa ki te Kawanatanga kia whiriwhiria he whine kia mohio ki te tiaki turoro, kia wehewehea ki nga waahi katoa hei whakaako i nga wahine ki nga mahi taka kai ma nga tamariki, tiaki hoki i nga turoro, hei ako hoki ki te tiaki kainga me era atu tikanga e pa ana ki te o rango o te tinana.

4. Na Tiatetene i motini, na A. T. Ngata i tautoko:

I runga i te whakaaro nui o te tangata Maori o naianei ki te whakakore i nga hanga

whare tawhito a te Maori, a ki te hanga whare i runga i nga tikanga hou, a i runga i i te waihanga hou o te whare o naianei kaore e kitea ana nga atahuatanga o nga whare tawhito; kaati e mea ana tenei hui me whakatu tetahi komiti i tetahi waihanga o tenei hanga o te whare e iti ai te utu e rite ai nga whakaaro o enei takiwa, a e mau ai te atahuatanga o tenei hanga whare. Ko taua komiti ko A. T. Ngata, M.H.R.; Dr. Pomare, Hamutana me F. J. deClerc (he tangata no Poneke, mehemea ia e whakaae) a me whaimana ratou ki te apiti mai ano i etahi atu, a ma A. T. Ngata e karanga tenei hui.

Hei te takiwa e kitea ai e tenei komiti te waihanga mo taua ahua whare, me whakaatu e ratou kia marama ki nga Maori.

5. Na F. C. Long i motini, na Wepiha i tautoko: Ko te motini kua pahitia nei mo te whakamaori i etahi o nga pukapuka a te pakaha, kia tukua atu ki te komiti o TE PIPIWHARAUROA.

6. Na A. T. Ngata i motini, na Wi Paraire i tautoko:

He tino mea nui kia tika te tu ate Kaupapa o tenei Kotahitanga; i runga i te mea kei te ahua o taua tuunga inaianei e kitea ai ona painga a enei ra e haere mai nei, na reira e whakupu atu ana te Kotahitanga ki te komiti i whiriwhiria e tenei huinga o te Kotahitanga kia whakarapopotia nga mahi a taua komiti, a kia tukua ki te perehi nga mahi a te Kotahitanga hei tirohanga iho ma te Ropu a tera tuunga o te Hui.

7. Na A. T. Ngata i motini, na Wi Paraire i tautoko:

Kia whakabaua te Hekeretari e tenei hui kia tonoa atu te Minita mo nga Maori kia whakaurua nga waiata Maori ki roto i nga mihini whakatangitangi, me etahi kaupapa whai-korero a taua a te Maori. Ko nga moni mo tenei mea, me puta mai i roto i te moni kua whakatahira e te Kawanatanga hei whakatutuki i nga mea mo te taha ki te iwi Maori.

8. Na A. T. Ngata i motini, na Ngatai i tautoko:

Ko nga motini mo te tuunga o te Hui topu o te Kotahitanga me waiho ma te komiti Tumaki e whiriwhiri mai te waahi hei tuunga.

9. Na te Tatana i motini, na Peneti i tautoko:

E kaha ana te whakaaro o tenei hui, he mea tika kia whakawhiwhia te Iwi Maori ki te mana pooti mo te turaki mo te whakapumau ranei i nga raihana hokohoko waipiro.

10. Na Pine i motini, na Te Wheoro i tautoko:

He tono atu ki tenei Kotahitanga kia ata tiroirohia nga wahi e rawaka ana nga tamariki o Te Aute, a kia whakaturia ai ki aua wahi he wahanga ropu mo tenei Kotahitanga.

11. Na Anaha Te Rahui i motini, na Pirika Mirici i tautoko:

E motini ana ahau ki tenei hui o te Kotahitanga kia whakaturia tetahi kura mo nga mahi e kiia nei tona ingoa he mahi whakairo-a-ringa, hei whakaako i nga tamariki Maori i runga i te ngakau wehi kei ngaro tenci taonga nui a o tatou tipuna, me te mahi whatu kakahu Maori me ona whakairo.

12. Na Peneti i motini, na Piraka i tautoko:

Kia tukua te mana o te kura whakairo ki raro i nga whakahaere o te tatou Kotahitanga, engari me tono ki te Kawunatanga kia awihiatia taua kura.

13. Na Tiatene i motini, na Peneti i tautoko:

Ki te whakaaro a tenei Kotahitanga ko te hurahi e puta mai ai he tika mo te Iwi Maori kei a runga o te ahua o ta ratou mahi o ratou whenua. He take nui rawa tenei hei tiroirohanga ma tatou, na e whakaaro ana tenei hui kua tae maianei te taima hei whakatuunga i tetahi kura hou hei ako i te Iwi Maori ki te Mahi paamu, penei i te whakato rakau me era atu mea o tenci ahua.

14. Na Te Tatana i motini, na Peneti i tautoko:

Kia whakatakotoria nga mate o nga Maori o Rotorua mo te taba o nga kai, ara o te ora e puta mai ana i te Moana o Rotorua ki mua i te hunga e tika ana hei whakatakoto. Ma te Hekeretari o tenei huihuinga e whakapuaki atu tenei motini, a mana ano e whakamarama enei mate ki nga tangata kei a ratou nei te mana me nga whakahaere hoki o te Moana o Rotorua.

15. Na Tiatene i motini, na Henare W. Wainohu i tautoko:

I runga i te mea kua kitea te kaha o te piki haere o te mahi petipeti i roto i te Iwi Maori, i runga i te whakamanatanga a te Ture i te Totaraihe (Totalisator) na reira ko te tino whakaaro o tenei hui kia whakakoreia atu te Totaraihe.

16. Na F. A. Peneti i motini, na Taekata i tautoko:

Notemea e tuturu ana te whakaaro o tenei Kotahitanga ko te kaupapa e tupu tika ai nga

whakahaere mo te ora o te Iwi Maori ko te kaupapa o te whakapono, na he whakahaere tenei na te Kotahitanga kia rapua nga huarahi e kitea ai nga tangata matau, kaha ki nga mahi a-wairua, hohonu te whakapono, hei minita: tangata e mohio ana ki te ahua o nga mate e pa mai nei ki te Iwi Maori, mohio hoki ki nga huarahi e taea ai te arai atu aua mate. E pouri ana tenei hui mo nga rongo ahua ngakore o nga whakahaere a te Hahi i tetahi takiwa, a he whakahaere tenei ki nga minita ki nga whakaminenga kia whakaputaina te ngakau kaha ki te inoi ki te Atua, me te mahi aua ano hoki kia kahore ai enei mate i aua takiwa.

HOKINGA KI TE WA KAINGA.

Ki Te Pipiwharaurao.

KI nga hoa i nga wahi mamao katali ano au ka whakaatu kia tika ai te rere mai o a koutou reta aroha ki au no te mea kai te ahu ke ki taku kainga i noho ai i enei tau maha ka mahue ake nei. No Hanuere 3 1906, ka u au me toku hunuku ki Turanga (Gisborne), he hoki mai tenci ki te kainga i whanau ai i whakatipuria ai. No te tau 1803 ka tae au ki Waikato, a no te 1906 ka tae mai i te hiabhi o te pihopa o Waitapu kia hoki mai au. I hoki mai au i runga i nga piro-piroaki maha a toku iwi aroha a Waikato. He nui nga roimata i ringitia, o ratou o matau hoki, a e mau tonu nei te aroha kia mohio mai hoki ko nga tohu aroha a nga taba e 2 nui atu ara, pakeha, maori. I kite au ki te kaha o te aroha o nga pakeha o Waikato he aroha karaitiana ara he aroha timihanga kore. He tino taonga Maori nga tohu aroha a oku rangatira o Waikato ki au. Ko te whare i panuitia e au ki te Pipi i au e noho ana i Waikato he toko maha nga tangata i toku moni ake. Waiho atu e au ka oti te whare hui he mea hanga ki aua moni, na te mate o nga kai i te mate taewa nei i kore ai e kawaina i tenei Raumati ka mahue ake nei e whatekau pauna £40, kai te peeke hei kaupapa mo te pereti kahi moni mo te whare karakia ki te Pauna ina tomokia te whare Maori. Tera ano e panuitia.

Heoi,

Ma te Atua a Waikato e manaaki tae mai ki konei.

NA NIKORA TAUTAU.

HINOTA KI TE KAHA.

KO etahi enci o nga motini i whakaactia i te hui o te Pahi i tu ki Te Kaha i a Pepuere 19, 1906.

I whakaaria e Rameka Haumia Minita, i tautokona e Ratema Te Awekotuku Minita.

"He kupu na tenei Hui, kia kaha nga taungata ki te banga Whare-karakia mo nga wahi e hapa ana o te Atirikonatanga o Tauranga, kia awbina katca atu nga wahi o tenei Atirikonatanga." I whakaaria e Wiremu Wirepa, i tautokona e Ratema Te Awekotuku Minita.

"E tono ana tenei Hui ki te Pihopa, kia tukuna atu he kupu ki te Kawanatanga, kia kaa e tangohia i raro i te mana o te Ture Purotu (Scenery Preservation Act) nga wahi e mohiotia ana he Urupa Maori. A e whakaatu ana tenei Hui, e toru nga Urupa kei te takiwa o Maungaroa tae atu ki Palaaia, a e hiahia ana kia kaa rawa enei wahi e tangohia i raro i te mana o taua Ture Purotu." I whakaaria e Ratema Te Awekotuku Minita, i tautokona e Wiremu Kingi. " Kia tukua e te Tumuaki te tono ki te Hekeretari, mo nga Ture kia whakamana mai te Tekiona 460, te Ture Whakaitatika Hokohoko Waipiro (Licensing Acts Amendment 1904) ki te takiwa o te Kaunihera o Mataatua; i te mea he nui nga ramuraru e kitea ana ki era takiwa, i te kino o te whakahaere i taua wai." I whakaaria e Tipene Tukiterangi, i tautokona e Hemi te Kam. " He motini tenei ki te Pihopa na tenei Hui o te Pahi Maori kia whakanohia he Minita motuhake ki nga takiwa o Te Whakatohea." I whakaaria e Pererika Peneti, Minita, i tautokona e Wiremu Kingi. "E motini ana kia whakahaerea e tenei Hinota he tikanga whakakaha i nga whakahaere o te whakapono i nga wahi e abua mate ana, ara kia whakaritea te wa me te katinga hei huihuinga mo nga Minita e whakaritea ana hei whakahaere Mibana (Mission).

I whakaaria e Hakaraia Pabewa, Minita, i tautokona e Wiremu Kingi. " He motini atu ki te Tiamana o tenei Hui kia tu tonu, ia tau, ia tau nga Hui o te Hahi Maori, kia mama ai te huri haere ". I whakaaria e Wiremu Kingi i tautokona e Hakaraia Pabewa, Minita. He motini atu tenei naku ki tenei Hui mo te Hinota a tenei tau e haere mai nei kia tu ki Rotorua. I whakaaria e Wiremu Kingi, i tautokona e Pererika Peneti, Minita. " He motini tenei naku kia rongu mai nga mema honore o roto i tenei huinga kia whakahaerea he tikanga e taea ai te whakaneke te oranga mo nga Minita Maori." I whakaaria e Pererika Peneti, i tautokona e Hakaraia Pabewa, Minita. No

te mea kei te perehitia i tenei wa te Himene Maori, he tono atu tenei ki te Pihopa mehe mea ka taea te whakanohonoho o nga reta whakaatu i nga wahi e kaha te reo. I nga wahi e ngawari te reo i te taaba o nga himene, ara nga " expression marks ". I whakaaria e Pererika Peneti, Minita, kia puta he kupu whakamaharatanga ma tenei hui ki te pai o nga rangi Maori mo tahi o nga himene, kia kaa e tukua rawatia nga rangi Maori kia ngaro, engari me whakahaere tahi nga rangi Maori, me nga rangi pakeha. I whakaaria e Pererika Peneti, Minita i tautokona e Rameka Haumia Minita: Kia kimihia e tenei Hui he tikanga e taea ai te perehi he pepa ma te Hahi Maori, hei kawe mai i nga korero o ia wahi o ia wahi i tena marama i tena marama, hei whakamarama hoki i nga kupu Karaitipune, me nga tikanga hoki o te tatou whakapono.

TAUTOHE TIMA.

KO nga kamupene tima e hari ana i nga kai o Niu Tirenii ki Ranana kua whakakotahi he kino no ratou ki tetahi kamupene ano e hari ana i nga kai o Niu Tirenii ki te Hauauru o Ingarangi ara ki Riwapuuru me Manatihita. I te mohiotanga o tenei kamupene kei te hiahia era kamupene ki te whawhai ki a ia ka tukua te utu mo te pahihii mo te taongaranei. Ko te utu inaianei kei te £30 ka piki ki te £100 ki Ingarangi, otira kua tukua e tenei kamupene, mo te ihu ki Ranana e £12, mo te kei £25. Ka ngawari noa te tae ki Ingarangi i enci ra. He take ano tenei e mama ai te haere o te hunga e mea ana ki te kawe i te pitihana ki te Kingi.

PITOPITO KORERO.

He nui to matou pouri i te putanga mai o te rongu kua mate a Ru Reweti ki te takiwa o Agapuhi. Ko Ru Reweti te tane a Wikitoria Taikoko o Whanganui; i hinga ia i a Hone Heke i tera tau mo te turanga mema mo Tai-Tokerau. I tautoko a Ru i te Kotahitanga o Te Aute, na raua ko tona hoa ka tu tetahi hui nui a taua Kotahitanga ki Putiki.

KUA TAUAKI TE KUPU MANGERE.

KI TE ETITA O TE PĪPIWHARAUROA.

TENA KOE korua ko te Puke-ki-Hikura-
ngi nga reo kaha ki te kawē whakua-
ki nga wahi katea o nga motu e rua nei ara, o
Aotearoa me te Waipounamu. E hoa panui-
tia atu taku kaupapa i whakatakoto ai hei ti-
tiro iho ma nga tangata mohio o nga iwi e rua
e noho nei i Niu Tirenī ara, mo te kupu taunu
a o tatou hoa Pakeha kua tauaki nei ki runga
ki te iwi Maori ara, he mangere te Maori ki te
mahi ahu whenua. Heoi ra e te Etita na tana
kupu i whakawhanan mai te Ture Heko Whe-
nua o te tau 1905, hei tango i nga paanga o te
hunga whai take ki roto ki nga Poraka nunui
e toe nei ki te iwi Maori, kia taea ai te tango
atu aua Poraka nunui hei whakahaere ma ra-
tōu a i te mea kua takirihia te Ture Kaunihera
Whenua i te tau 1900 i raro i o tatou waewae
a ka marama ki a tatou koia nei anake nga hua
o te ture nei he hiahia ki o tatou whenua a ka
wailho nei hei kupu taunu ma nga Pakeha ma-
nuhiri nei kia tatou.

Taku karo mo taua kupu "Mangere"

1. Ko nga Maori o mua he tino iwi ahu whe-
nua a na to ratou werawera na to ratou
kaha ki te ahu whenua i tupu nui ai te iwi
Maori. Tae mai to koutou tupuna a Ka-
pene Kuki i tona manuhiritanga ki tenei
motu e toitu tonu ana te ora me te ahu
whenua o te iwi Maori i to ratou motu
ataahua.
2. I te mea kua mate te nuinga o nga Ma-
ori o Niu Tirenī a kua piki mai te maha
o te iwi Pakeha ki Niu Tirenī, a ka hanga
nei e aua manuhiri nga ture mahamaha
hei ture ki tenei motu; a na aua hanganga
i arai nga hiahia o te iwi whai paanga ki
te mahi ahu whenua.
3. Na aua hanganga ture i here nga tini
whenua o te Maori kia kua e whewehēa
ki ia tangata ki ia whanau ranei, a kia ka-
ua e tukua kia rihitia kia hokona ki te ka-
toa engari ki te Kawanatanga anake mo
te utu iti rawa kaore nei i haere i te hiahia
o te Tiriti o Waitangi.
4. I te mea kaore aua ture i whakaae kia
whewehēa te whenua ki ia tangata ki ia
whanau, me pehea ia nei Pakeha ma me
to tatou Kawanatanga kua takapoua nei
te kaha o te iwi Maori ki raro ki te ringa-
ringa kaha o te ture a ka wailho nei e ko-
utou hei taunu ma koutou?

5. E hoa ma he iwi tino matau te Maori ki
nga mabi tinana me te ahu whenua, ina
hoki kua nohoia e ratou nga nohoanga
teitei o te iwi Pakeha, ara, nohoanga
kai-whakawa, pirihi-manatanga, hoia-ta-
nga, meihatanga, kapene hoia, kapene ka-
ipuke, parakimete, roiatanga, takutatanga,
mimita karakia, me era atu mabi. Ke-
nei mea kaore i arahi e te ture no reira i
taea ai enei huarahi e te iwi Maori te
whakatatuki.
6. Te ture mutunga he mura i te wheua
ara, he hoko i nga whai taketanga o nga
Maori abakoa kaore te hunga whai paanga
e whakaae. Ka kiia e taua ture kua wha-
kaae nga Maori, no reira ko te raupatu
whakamutunga tenei mo nga whenua o
te tai Hauru, no reira e o matou hoa Pa-
keha na to koutou watea i enei here i ta-
una ai koutou.
7. I te mea kua whakatuberatia e te Kawa-
natanga ana tari tuku moni kia koutou
ara ki te iwi Pakeha no reira ka whai pa-
kiaka hei whakaputa i to koutou kaha ki
te ahu whenua a kaore nei aua ture tuku
monī e whakatuberatia ki te iwi Maori, e-
ngari e tuhera ana i nga ngutu anake o
te Pirimia me te Honore Timi Kara.

Koia ra tenei nga tatunga iho o nga tini to-
hutou a to tatou Pirimia me to tatou Minita
e whakatakoto nei ki nga hui o te motu nei.

Na to koutou hoa
Na Memo Raima.

Hiruharama
Mei 5, 1906.

Nama 100.

HEI Akubata nei eke ai nga nama o Te
PĪPIWHARAUROA ki te 100, ara hei Aku-
hata te Tiupiri o ta tatou mokai. Ko te Nama
I no Maehe 1898. Hei te Nama 100 matou a-
ta whakataki ai i nga rorero o Te PĪPIWHARA-
UROA, o tona timatanga mai tae noa mai ki tenei
ra, ona he, ona mate; ona tika, ona kaha; ko ta
matou kupu ia inaianei he tono ki te iwi Ma-
ori katoa kia tautoko i ta tatou mea, kia tuku
mai i a ratou oranga mo ta tatou manu, ara,
nga tangata katoa kua tukua atu nei ki a ra-
tōu. Meinga enei marama e wha hei tiroiro-
hanga i nga mea katoa e tu he ana i waenga-
nui i a koutou i a matou. Kia ora e te iwi. Kui,
Kui, Whiti, Whitiara!

1906. HUNE.

1 F	Ka 7 ka O 8h 42m 5	Ka 22 ka 10h 30m 5	Nohopuku.
2 S	Mataaratanga.		Nohopuku.
3 S	RA PETEKOHA. Watata: Ata. 48, 88 Wka. a Ataraitu. Ahahi. 304, 143. Me korero te Inoi mo nga Wiki Emita i nga ra katoa o tenei ika.		
4 M	Manei o te Petekoha.		
5 T	Turei o te Petekoha.		
6 W	Ra Emipa.		Nohopuku.
7 Th	Ra Emipa.		Nohopuku.
8 F	Ra Emipa.		Nohopuku.
9 S	Ra Emipa.		Nohopuku.
10 S	Ratapu o te TOKOORU.		Whakapou a Atanaitu.
11 M	Panapa, Apotoro.		
12 T			
13 W			
14 Th			
15 F			
16 S			
17 S	Ratapu 1 i muri i to te Tokotoru.		
18 M			
19 T			
20 W			
21 Th			
22 F			
23 S			
24 S	Ratapu 2 i muri i to te Tokotoru, Hoani Ka-iriiri.		Whakapou a Atanaitu.
25 M			
26 T			
27 W			
28 Th	Pita, Apotoro.		Nohopuku.
29 F	Pita, Apotoro.		Nohopuku.
30 S			

HUNE. 1906.

	CIORO MO TE ATA.	UPOKO MO TE AHIAHI.
1 F		
2 S		
3 S	Tiu. 16 ki 18 Rom. 8 ki 18 Iha. 11	Kar. 8-10
4 M	Ken. 11 ki 13 Kri. 12 ki 14	Tau. 11 16-31 Ika. 12-27, 13
5 T	Hoc. 2-24	1 Teh. 5 12-24 Mik. 4 ki 8 Iloa. 4 ki 14
6 W		
7 Th		
8 F		
9 S		
10 S	Iha. 6 ki 11	Whkt. 1 ki 9 Ken. 18 Epe. 4 ki 17
11 M	Tiu. 33 ki 12	Maf. 4-31 Nah. 1 Mah. 14-8
12 T		
13 W		
14 Th		
15 F		
16 S		
17 S	Hhu. 3-7-15 Mah. 2 ki 22	Hhu. 5 13 ki 1 Pit. 2-11-35
18 M		8-21
19 Th		
20 W		
21 Th		
22 F		
23 S		
24 S	Whrit. 4 Mat. 3	Whrit. 5 Mat. 14 ki 13
25 M	Mat. 3 ki 7	Mar. 4
26 T		
27 W		
28 Th		
29 F	Ehk. 3-4-15 Hoa. 21 15-25	Hak. Mah. 4 8-23
30 S		

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o TE PIPIWHARAUAO te maram
2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te au, me nooti o te Poutepeta me pane ranei, auakai te tiaki he pane kingi hepeng nga pane e tino hiabiata ana
3. Ki te pau nga hereni a tetahi tangata iku mai a ka takai tana Pepa ki te awhi whero; e ruu nga putanga pena ka whakamutua te rere atu a ta Pepa.
4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o ta wahi o te Motu, engari kei te Etita te tikanga mo te a a korero; kia marama te tuhituhi.
5. Me peni te tuhi i waho o nga reta katoa:—
Ki TE PIPIWHARAUAO,
Te Rau, Gisborne.

HE PANUI

Ki te tangata e hihia ana ki te Rawiri ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au inaianei: ko te utu:—

He mea nui, kiri noa	... 2/6
He mea nui, kiri whero	... 3/-
He mea nui, kiri pai	... 4/-
He mea nui, kiri pai rawa	... 5/6
He mea paku, kiri whero	... 1/6
He mea paku, kiri pai	... 2/6
He mea paku, kiri noa	... 1/-
He mea paku, kiri pai rawa	... 3/6
He Himene	... -/6

~~Kei~~ Ki te tono Himene nga Minuti ki a J. Upton, Akarana, ka iti iho te utu.

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,
TE RAU, GISBORNE.

Ki te hihiate tangata ki te Paipera, ki te Kawenata, me tono ki te BIBLE DEPOSITORY SUNDAY SCHOOL UNION, Auckland.

Paipera, 2/6, 3/6, 4/6, me te pane kingi 1/-
Kenata me nga upoko whakamarama 2/6 3/-
4/6, me te pane kingi 3d.
Kawenata paku, me nga waiata 2/-, 2/6, 3/-, 3/6
4/-, me te pane kingi 3d.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

10/- Hemi Huata, T. Halbert, C. P. Davies, David Jones, Mrs. Basil Taylor, J. N. Williams, Miss K. Williams, Miss Beattie, G. Stainton, Wi Houkamau; 7/6 Mercana Kiiwhi, Miss Keith, Arani Kunaiti; 5/- Mr. W. T. Prentice, Te Hata Kiwara, Rev. E te Ngara, Te Rangimarie, Mapere Kingi.